

førum eru Føroyar at meta við eitt laboratorium. Men fyrri at koma upp í part er neyðugt at vit hava eitt rimiliga virki granskingar- umhvørvi í Føroyum. Her hugsi eg ikki bert um menniskjaligt tilfeingi, men eisini sjálvar karmar- nar í húsum og hølum. Politakarar okkara eiga saman við setrinum og øðrum stovnum at koma ásamt um, á hvørjum økjum vit skulu royna at skora á víndaliga vøll- inum, og latið tað, sum tað kostar, tí munurin á tí tað kostar at lata føroyska gransking ana og at fungera rimiliga væl er ikki so stórur, men tað er ein avgerandi upphædd fyrri granskingina. Ikki tí onkrir glottar eru fyrri stavn. Vit hava fingið eitt Granskingarráð og donsku granskingarráðini hava eisini sýnt áhuga fyrri føroyskari gransking.

Granskingartilfeingið í Føroyum

Fyrri jól kom út eitt álitid Forsk- ning på Færøerne. Í hesum álit- i verður roknað við at stovnur sum Fróðskaparsetur Føroya, Føroya Landsskjalasavn, Føroya Forn- minnisavni, Náttúrugripasavnið íroknað Biofar, Fiskirannsóknar- stovan og Heilsuførðilig starv- stova hava gransking og víndal- ligt arbeiði sum part av virkse- minni. Á hesum stovnum eru 52 fólk tilsamans í víndaligum stovrum. Størsti parturin er nátt- úrvísindafólk - 34 fólk, men einki fast granskingarstarv er í heilsuvísindi, hóast nógv fólk starvast á heilsuøkinum. Hugvís- ind og samfelagsvísindi hava til- samans 18 fólk, av hesum kortini bert eitt í samfelagsfrøði. Roknað um, tá annað arbeiði verður drigið frá, eru 17-22 ársverk til gransking og víndaligt arbeiði í Føroyum. Sigga vit øll tey 52 víndastørv- ini sum hoyrandi til eina heild, so eru vit rimiliga væl fyrri í nátt- úrvísindi, serliga í havfrøði og havlífrøði, har vit hava fleiri sera dugnalig fólk, eisini á altjóða støði. Tá talan er um søguvísindi og mentanarvísindi eru vit heldur

íkkj sær. Tað sama er fyrri so vítt eisini galdandi fyrri mál- og bók- mentafrøði. Har er ein kjarni at byggja rundanum. Í samfelags- frøði er verri stætt. Tað er bert eitt samfelagsvísindafólk í fóstum víndastarvi. Tað er á Sögu- og samfelagsdeild Fróðskaparsetur- sins. Hagstova Føroya framleiðir hagtöl, sum eru grundstøði undir samfelagsligari gransking, og kundi hesin stovnur við eins góð- um rætti og aðrir verið definerað sum granskingarstovnur.

Tað nýggja Fróðskaparsetrið

Tað eru gott 50 víndastørv til- samans í Føroyum spjadd á fleiri stovnar. Hví ikki blanda kortini heilt av nýggjum og skipa fyrri eina samskipan ella samansjóðing av hesum øllum stovnum í ein meginstov, har tað víndaliga tilfeingið, sum er, verður brúkt optimalt til gransking. Kortini so at tað serligur uppgávir, sum ávísir stovnar hava, ikki verða nervaðar av hesum. Tá talan er um so nógv stovnar er einki at ivast í at tað eru ov nógv margi- nalar fyrisitingarligar resursir, sum kundu verið brúktar hentari. Ein samskipaður ella saman- sjóðaður stovnur, har granskingin var skipað í fakbólkar, vildi óivað komið at staði nógv sterkari okk- um at taka ímóti teimum avbjóð- ingum sum komandi tíðir bera í sær. Ein størri kreativitetur á hes- um øki vildi eisini styrkt okkara møguleikar at fara undir hægri útbúgving og eisini granskarútbúgving á fleiri økjum. Ein sam- skipan vildi helst eisini gjørt alt meira fæst burtúrur teimum resur- sum, sum ein møgulig oljuvinna fer at kasta av sær. Longu nú eru ikki sørt av oljugranskingarpeng- um í eygsjón, sum eiga at verða veittir og beindir soleiðis at sam- felagið sum so fær sum mest burt- úrur.

Føroyar og oljusamfelagið

Hvussu verður í Føroyum, tá olj- an kemur? Hetta eru tankar, sum fleiri fólk seta sær. Tað er ilt at

siga, hvørjar og hvussu stórar tær broytingar fara at verða, som koma í føroyska samfelagnum tá oljan møguliga kemur. Ein møguleiki fyrri at kunna at gera metingar um hetta er, at vit eftir besta føriruni fara undir at kannað málið, men sum nú er, er tað eingin, mætt vitandi, sum ger tað. Vit hava ikki fólk til tað og mætt vitandi er ikki nøkur sam- skipan gjørd á hesum øki. Tað sum áhugi hevur verið fyrri er hvussu vit føroyngar kunnu fáa lut í tí arbeiði, sum ein møgulig olju- vinna kemur at kasta av sær. Tað kom eitt sera áhugavert álit um oljuútbúgvingar, men orðaskiftið um hetta álit hevur ikki runga nak- að serligt og Náttúruvísindadeild- in á Fróðskaparsetrinum hevur eft- ir føriruni roynd at tilbúga seg tann vegin, hóast resursirnar eru smáar.

Tá talan er um ávirkan hevur mest verið hugsað um hvørja ávirkan oljuframleiðslan kann koma at hava á fisk og umhvørvi. Tað er sjálvandi sera týðningar- mikið, men tað eru teir mentanar- ligu og samfelagsligu spurningar- arnir eisini.

Vinnulívið. Hvussu við vinnu- lívinum, fara vit at blakað alt í ein pott, og gloyma eitt vinnuligt margfald?

Samleikin. Fara útlendingar at floyma inn yvir landi og gera at okkara samleiki bliknar burtur í einki og vit kámost burtur sum fólk og tjóð?

Mentanin. Fer føroysk skapandi mentan at detta burtur í einki av øllum sum oljufólkini færa við sær?

Málið. Fara føroyngar at tosa enskt og gloyma føroyskt?

Moralurin. Fara oljufólkini at krevja gleðistænastur og barrir av føroyngum, sum ørkymla norm- grundarlagi?

Búskapurin. Fara lönir, húsa- prisir, vörir og annað upp, so at tað verður dýrari at liva?

Sosialur ójavnir. Fer tað at verða munur á teimum sum hava fingið fótin fastan í oljuvinnu og teim-

um sum ikki hava tað? Hvat fara føroyngar at gera um teir fara at tjena nógvir pengar?

Trúarlív. Hvussu við gudstrúnni og andaligum lívi, hvussu verður tað ávirkað?

Omanfyri er bert trivið í rúgv- una av spurningum, sum vit kunnu seta okkum. Tað ber til at seta bæði skilagóðar og tápuligar - ella ræðandi - spurningar. Í øllum før- um ber til at bera saman við tað sum er hent í øðrum londum. Í Skottlandi, Noreg og Hetlandi t.d. ella New Foundlandi, sum leingi hevur fyrireika seg til oljuvinnu.

Framtíðin kemur ikki av sær sjálvum

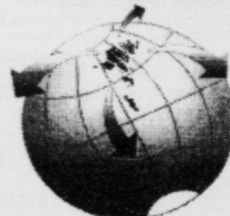
Tað sum ræður um er at vit sjálvi royna gera okkum eina mynd av, hvussu vit vilja hava at okkara samfelag skal koma at siggja út, tí framtíðin dettur ikki niður úr erva, men verður fyrri stóran part formað og skapað burtúrur teim- um avgerðum, sum vit sjálvi taka her á landi. Tað ringasta, sum henda kann, er at inntekurnar fara út aftur í ótálmaðari nýtslu og hópisleysum fløgum. Lat okkum nú beinanvegin gera av, at vit seta ein ávísan part av til menning og

styrkjan av okkara mentanarlíga tilviti bæði í fortíð og nútíð, so- leiðis at vit granska okkara egnu søgu, mentan og samfelag, og leggja úrslitiini alment fram fólk- i okkara til gleði og gagn. Ein onnur uppgáva verður framhaldandi at kanna og granska okkara náttúru og lívi í Føroyum og kring Fø- royar og tað umhvørvi vit liva í - gera tað samskiftiligt og til at leggja í tæguna til tey sum koma eftir okkum. Ein triðja uppgáva verður at menna vinnulív og tøkni so vit eisini kunna liva í hesum landi, tá tann seinasti oljudropin er sugin upp úr jarðardýpinum. Ein fjórða uppgáva verður at kanna eftir, hvussu ikki bert tey sum liva, men eisini komandi ættarlið á hesum klettum fáa nýttu burtur úr tí, sum ein møgulig olju- vinna fer at geva av sær. Ein fimta uppgáva er at skipa fyrri at føroyskt skapandi mentanarlív frá byrjan fær sín part av møguligum olju- inntøkum so at leiklist, tónlist og øll onnur list fær menningarmøgu- leikar og part av møguligum olju- rikidómi. Ein sætta uppgáva er at vit geva ungdomi okkara bestu karmar um útbúgving við at geva bæði lærarum og næmingum bestu útbúgving. Tí tað er fløg- urnar í tað menniskjaliga til- feingið, sum fara at hlínast best í longdini. Alt sum her er nevnt eigur at verða tikið av óbyttum.

Longu nú eiga við at leggja høvdið í blot og byrja at hugsað um hvat vit skulu leggja av innihaldi í tað at vera føroyingur og búgva í Føroyum. Tí tað er als ikki óhugsandi, at eitt møguligt peningarikidómi fer at føra tað við sær, at fólk yvirhvørvi ynskja at brúka peningin í londum og um- hvørvi har tað er heitari, fjálgari og stuttligari. Vit eiga onga vissu fyrri at framtíðarvísirni hjá land- inum eru tey somu sum hjá einstaklinginum.

¹ Forskning på Færøerne. Redegørelse fra udredningsgruppen vedr. færøsk forskning. Forskningsrådene. København 1996.

REVEAL INTERNATIONAL

- Legal Counsel on Inter- national Commercial Law
- Development and/or Review of English Language Business Contracts
- Legal Counsel on the Commercial Law of the United States

Michael Paul Reveal tel +298 16655
fax +298 19536
Juris Doctor - Vágsbotnur - Postboks 1258 - FR-110 Tórshavn